

Ελληνική Οικονομία και Μετανάστευση: Μύθοι και Πραγματικότητες

Γράφει η Γρόπα Ρουμπίνη

Στο τέλος του 2009, και πριν ξεσπάσει η οικονομική κρίση στην Ελλάδα, υπολογίζαμε ότι υπήρχαν περίπου 1,3 εκατομμύρια μετανάστες στην χώρα μας (Τριανταφυλλίδου και Γρόπα 2009). Σήμερα, σύμφωνα με αρχικές ενδείξεις, το 10% του μεταναστευτικού πληθυσμού έχει ήδη μεταναστεύσει και ο αριθμός των μεταναστών που σκέφτονται να φύγουν από την Ελλάδα αυξάνεται.

Η μετανάστευση είναι ένα πολύπλευρο φαινόμενο. Είναι ένα ιδιαίτερα ζωντανό κομμάτι της ζωής μας, αφού έχει αλλάξει την γειτονιά μας, το πατρικό χωριό στο νησί που επισκεπτόμαστε τα καλοκαίρια, τα σχολεία μας, το κέντρο της πόλης μας, τη ζωή μέσα στα σπίτια μας με την φροντίδα που προσφέρει στις γιαγιάδες μας και στα παιδιά μας, τη δουλειά μας. Η μετανάστευση είναι ένα φαινόμενο που συνήθως περιπλέκει τις κοινωνικές ανισότητες στην χώρα υποδοχής. Σε αυτό δεν αποτελεί εξαίρεση βέβαια η Ελλάδα. Σε όλες τις χώρες υποδοχής, η μετανάστευση δημιουργεί ή εντείνει ταξικές διαφοροποιήσεις και κοινωνικό-οικονομικές αλλαγές, ενώ φέρνει στην επιφάνεια τις δομικές αδυναμίες του κρατικού μηχανισμού και της πολιτικής ζωής της χώρας υποδοχής. Πολύ συχνά, οι αλλαγές που προκύπτουν από την μετανάστευση συνδυάζονται με ανασφάλειες που προκαλούνται από τους γρήγορους ρυθμούς της παγκοσμιοποίησης στον γηγενή πληθυσμό, και χρησιμοποιούνται αρκετά εύκολα από τους πολιτικούς και τα κόμματα παρουσιάζοντας τους μετανάστες ως υπεύθυνους πολλών προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι σύγχρονες κοινωνίες: ανεργία, εγκληματικότητα, πολιτιστικές συγκρούσεις, ακόμα και θρησκευτικές εντάσεις.

Σε αυτό το πλαίσιο, οι συζητήσεις γύρω από την μετανάστευση και των επιπτώσεων της στην οικονομία χρωματίζονται συχνά από χίλιες μία διαφορετικές πραγματικότητες και άλλους τόσους μύθους.

Τα τελευταία δύο χρόνια διανύουμε μια ιδιαίτερα σκληρή και ανησυχητική περίοδο κρίσης και αβεβαιότητας. Οφείλουμε λοιπόν να εξετάζουμε και να επανεξετάζουμε θέματα τα οποία θεωρούνται «ευαίσθητα» από πολιτική, κοινωνική, πολιτιστική και οικονομική άποψη. Οι διάφορες διαστάσεις των επιπτώσεων της μετανάστευσης στην ελληνική οικονομία ήταν το θέμα εκδήλωσης που πραγματοποιήθηκε στη Στέγη Γραμμάτων και Τεχνών στο πλαίσιο του κύκλου συζητήσεων «Εμείς οι Άλλοι – Εμείς ως Άλλοι» στις 12 Οκτωβρίου 2012. Στη συνέχεια της εκδήλωσης αυτής και των απόψεων που ανταλλάξαμε, στο άρθρο αυτό εξετάζονται τρεις κοινές αντιλήψεις σχετικά με την μετανάστευση και την οικονομία παρουσιάζοντας τις διάφορες διαστάσεις τους και προσπαθώντας να δούμε που συναντούν οι μύθοι τις πραγματικότητες:

Μύθος 1. «Οι μετανάστες μας παίρνουν τις δουλειές μας και αυξάνουν την ανεργία» ή «Οι μετανάστες συμβάλλουν στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας»;

Μύθος 2. «Οι παράνομοι μετανάστες πλήττουν την ελληνική κοινωνία και οικονομία» ή «Η παράτυπη μετανάστευση έχει επιδράσει θετικά στην οικονομική ανάπτυξη της Ελλάδας»;

Μύθος 3. Η οικονομική κρίση θα «λύσει» το πρόβλημα της μετανάστευσης αφού θα οδηγήσει τους μετανάστες στην μετανάστευση ξανά

Μύθος 1) «Οι μετανάστες μας παίρνουν τις δουλειές μας και αυξάνουν την ανεργία» ή «Οι μετανάστες συμβάλλουν στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας»;

Το 2006, εποχή που βρισκόμασταν ακόμα σε ρυθμούς θετικής ανάπτυξης και αισιοδοξίας, έρευνα της VPRC έδειχνε ότι το 56% των ελλήνων πίστευαν ότι οι μετανάστες ήταν υπεύθυνοι για την αύξηση της ανεργίας στην Ελλάδα.

Η πραγματικότητα είναι αρκετά σύνθετη βέβαια. Από την θετική πλευρά, μελέτες που εκπονήθηκαν στην Ελλάδα κατά την περασμένη δεκαετία (Σαρρής και Ζωγραφάκης 1999, Ζωγραφάκης, Κόντη και Μητράκος 2007) έδειξαν ότι η μετανάστευση συνεισέφερε θετικά στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας μας με ποσοστά μεταξύ 1,5% και 2,8% του ΑΕΠ. Από την άλλη, εκτιμάται ότι περίπου 50,000 έλληνες έχασαν τις δουλειές τους και οι μισθοί σε κάποιους τομείς της οικονομίας μειώθηκαν κατά 6%. Η πραγματικότητα αυτή επηρέασε ιδιαίτερα τα χαμηλότερα κοινωνικό-οικονομικά στρώματα στα αστικά κέντρα που πραγματικά ένοιωσαν τον ανταγωνισμό από φθηνότερα εργατικά χέρια στην αγορά εργασίας, όπως επίσης και μέρος της μουσουλμανικής μειονότητας στη Θράκη που αναλάμβαναν συνήθως αυτοί εποχικές αγροτικές εργασίες. Αντιθέτως πάλι, όλα τα υπόλοιπα κοινωνικό-οικονομικά στρώματα στα αστικά κέντρα και την επαρχία, δηλαδή τα 2/3 του ελληνικού πληθυσμού, επωφελήθηκε από το φθινό εργατικό δυναμικό που τους προσέφεραν οι μεταναστευτικές εισροές. Υπολογίζεται ότι δημιουργήθηκαν περίπου 20,000 καινούργιες δουλειές στα αστικά κέντρα και 5,000 θέσεις εργασίας στην επαρχία (Τριανταφυλλίδου και Μαρούκης 2010).

Παράλληλα, η μετανάστευση είχε και άλλες διαστάσεις για την ελληνική αγορά εργασίας. Τρία σημεία που αξίζει να σημειωθούν είναι τα εξής:

Πρώτον, οι μετανάστες «πήραν» τις δουλειές που, μέχρι πρόσφατα τουλάχιστον, δεν επιθυμούσε ο γηγενής πληθυσμός. Έχοντας βελτιώσει την οικονομική τους κατάσταση και το μορφωτικό τους επίπεδο, οι προσδοκίες των περισσότερων ελλήνων για την επαγγελματική τους αποκατάσταση και μελλοντική τους εξέλιξη έγιναν πιο απαιτητικές. Πολλοί προτιμούσαν να περιμένουν μια απασχόληση αντίστοιχη των προσόντων τους με την οικονομική υποστήριξη των οικογενειών τους παρά να δεχτούν κάποια δουλειά χαμηλών απαιτήσεων χωρίς κοινωνικό γόητρο και χαμηλές αμοιβές. Οι μετανάστες ήρθαν λοιπόν σε μεγάλο μέρος να «γεμίσουν» αυτό το κενό στην ελληνική αγορά εργασίας.

Δεύτερον, οι μετανάστριες διευκόλυναν την πιο ενεργή συμμετοχή στην αγορά εργασίας των ελληνίδων προσφέροντας την βοήθεια στο σπίτι εκεί όπου απουσιάζουν οι αντίστοιχες παροχές από το κράτος (για την φύλαξη ηλικιωμένων και την φροντίδα των μικρών παιδιών) με σχετικά χαμηλό κόστος.

Τέλος, σε μια περίοδο όπου αυξήθηκε ραγδαία η ανταγωνιστικότητα προϊόντων και υπηρεσιών από τις αναπτυσσόμενες περιοχές και το παγκόσμιο εμπόριο πήρε πρωτόγνωρες διαστάσεις και χαρακτηριστικά, οι ελληνικές επιχειρήσεις μπόρεσαν να παραμείνουν ανταγωνιστικές – ή ότι αυτό σημαίνει σήμερα – χάρη στο χαμηλό εργατικό κόστος που προσέφεραν οι μεταναστευτικές εισροές. Βέβαια το όφελος αυτό είχε και άλλη πτυχή αφού η παρουσία φθηνής μεταναστευτικής εργασίας έδωσε τη δυνατότητα σε επιχειρήσεις με παλαιά τεχνολογία και διαδικασίες να επιβιώνουν χωρίς να έχουν **τα κίνητρα για τεχνολογική πρόοδο και αναδιάρθρωση – κάτι το οποίο βλέπουμε πλέον σήμερα ότι είχε μεν βραχυπρόθεσμο όφελος αλλά μεσοπρόθεσμο ήταν ένα ευάλωτο σημείο της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας**

Δυστυχώς οι περισσότερες συζητήσεις επί του θέματος παραθέτουν τις θετικές και τις αρνητικές διαστάσεις σε αντιπαράθεση και όχι με αλληλένδετο, ολοκληρωμένο τρόπο ώστε να μπορέσει να εξεταστεί το σύνολο της κατάστασης και στη συνέχεια να μπορέσουν να διαμορφωθούν πιο ξεκάθαρες, συγκεκριμένες και αποτελεσματικές μεταναστευτικές

πολιτικές ανάλογα με τις άμεσες αλλά και μακροπρόθεσμες ανάγκες του κάθε τομέα της οικονομίας μας

Μύθος 2) «Οι παράνομοι μετανάστες πλήττουν την ελληνική κοινωνία και οικονομία» ή «Η παράτυπη μετανάστευση έχει επιδράσει θετικά στην οικονομική ανάπτυξη της Ελλάδας»;

Το 2008, οι μετανάστες χωρίς έγγραφα ανέρχονταν μεταξύ 167,000 και 280,000 άτομα σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του Θάνου Μαρούκη. Στο τέλος του 2010, ο αριθμός αυτός είχε αυξηθεί σημαντικά όπως και σε όλες τις χώρες του ευρωπαϊκού νότου, και κυμαίνονταν μεταξύ 330,000 και 440,000.

Πριν εξετάσουμε το ρόλο και τις επιπτώσεις της παράτυπης μετανάστευσης στην ελληνική οικονομία, είναι χρήσιμο να διευκρινίσουμε κάποιες λεπτομέρειες σχετικά με το καθεστώς των μη-νόμιμων μεταναστών. Οι όροι **παράτυπη** (χωρίς νόμιμο καθεστώς), **μη-καταγεγραμμένη** (χωρίς χαρτιά) και **ανεπίσημη** (χωρίς άδεια για είσοδο, διαμονή ή εργασία) μετανάστευση υποδηλώνουν διαφορετικές πλευρές του φαινομένου της **μη-νόμιμης μετανάστευσης**. Ως **μη-νόμιμοι ή ανεπίσημοι διαμένοντες** ορίζονται αυτοί που μένουν στην Ελλάδα χωρίς νόμιμο καθεστώς διαμονής και των οποίων η παρουσία, εφόσον διαπιστωθεί από τις αρχές, υπόκειται σε διακοπή μέσα από διαδικασίες επαναπροώθησης ή απέλασης (για περισσότερα δείτε το κείμενο πολιτικής του προγράμματος CLANDESTINO).

Οι περισσότεροι μη-νόμιμοι μετανάστες που βρίσκονται στην Ελλάδα εισέρχονται νόμιμα στην χώρα, συνήθως με τουριστική βίζα, παραμένουν στην χώρα μετά την λήξη της χρονικής περιόδου για την οποία αρχικά εκδόθηκε η θεώρηση εισόδου, και ξεκινούν να εργάζονται άτυπα. Υπάρχουν επίσης πολλοί νόμιμοι μετανάστες που δεν καταφέρνουν να ανανεώσουν την άδεια διαμονής τους επειδή απασχολούνται στην παραοικονομία και κατ' επέκταση δεν μπορούν να αποδείξουν ότι εργάζονται νόμιμα. Η ανεπίσημη εργασία κυριαρχεί στους τομείς της οικονομίας που απασχολούνται οι μετανάστες, δηλαδή στον κατασκευαστικό τομέα, τον τουρισμό, την γεωργία και τις υπηρεσίες οικιακής εργασίας και φροντίδας. Τέλος, υπάρχουν άτομα που εισέρχονται μη νόμιμα στην Ελλάδα, στην πλειοψηφία τους από τα χερσαία και θαλάσσια σύνορα της χώρας με την Τουρκία και τα Ελληνοαλβανικά χερσαία σύνορα, αλλά και από τα σύνορα με την ΠΓΔΜ, την Βουλγαρία, και το νότιο θαλάσσιο σύνορο με την Αίγυπτο.

Επικρατούν λοιπόν και οι δύο απόψεις στην κοινή γνώμη σχετικά με τον ρόλο της παράτυπης μετανάστευσης στην ελληνική οικονομία. Η μία άποψη εστιάζει μόνο στο κόστος και στα προβλήματα που προκύπτουν από την μη-νόμιμη μετανάστευση, ενώ η άλλη άποψη αντιμετωπίζει τους παράτυπους μετανάστες ως θύματα που εργάζονται σκληρά και βρίσκονται αντιμέτωποι με τον ρατσισμό, την ξενοφοβία και την εκμετάλλευση της ελληνικής κοινωνίας και των ελληνικών επιχειρήσεων.

Η πραγματικότητα είναι πιο περίπλοκη. Αν υποθέσουμε ότι οι παράτυποι μετανάστες μπορεί να είναι μέχρι και 440,000 άτομα, τότε αναπόφευκτα υπάρχουν όλων των ειδών οι πραγματικότητες ανάμεσά τους – κάποιιοι μπορεί να είναι εγκληματίες και να εκμεταλλεύονται τα παράνομα δίκτυα μετακίνησης ανθρώπων και αγαθών, και κάποιιοι άλλοι σίγουρα είναι θύματα στυγνής εκμετάλλευσης.

Η ουσία του ζητήματος όμως είναι γιατί υπάρχει τόσο σημαντική παράτυπη μετανάστευση στην Ελλάδα;

Πρώτον, λόγω γεωγραφικής θέσης, η Ελλάδα είναι ελκυστική για τα παράνομα δίκτυα που έχουν διαμορφωθεί εξαιτίας της αυξανόμενης ζήτησης για μετακινήσεις από ανθρώπους που

προσπαθούν να ξεφύγουν από την φτώχεια, τα αυταρχικά καθεστώτα και τις περιβαλλοντικές καταστροφές. Δεύτερον, γιατί άργησαν οι ελληνικές κυβερνήσεις να διαμορφώσουν ολοκληρωμένη πολιτική μετανάστευσης και άρα αναγκάστηκαν να διαχειριστούν το πρόβλημα που είχε δημιουργηθεί εντός των συνόρων με επαναλαμβανόμενα προγράμματα νομιμοποίησης και επιχειρήσεις «σκούπας». Ουσιαστικά οι επιλογές για μακροπρόθεσμη νόμιμη είσοδο με σκοπό την εργασία στην Ελλάδα για τους εν δυνάμει μετανάστες είναι ιδιαίτερα περιορισμένες και δύσκαμπτες (το σύστημα κλήσης ενός αλλοδαπού εργάτη (μετάκληση) δεν λειτουργεί στην πράξη καθώς μεταξύ της κλήσης του εργάτη και της νόμιμης εισόδου του στην χώρα με άδεια για εργασία μεσολαβούν συνήθως 12 με 18 μήνες για την διεκπεραίωση της απαιτούμενης γραφειοκρατικής διαδικασίας). Τέλος, γιατί υπήρχε «χώρος» στην ελληνική οικονομία για την εξάπλωση αυτού του φαινομένου και άρα υπήρχε ανεκτικότητα.

Σύμφωνα με επίσημα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδας εκτιμάται ότι η παραοικονομία μας φτάνει το 30% τουλάχιστον. Αρκετοί το τοποθετούν και πιο ψηλά ισχυρίζοντας ότι ξεπερνά το 35%. Το μέγεθος της παραοικονομίας στην χώρα μας προσέλκυσε και διευκόλυνε την παραμονή μεταναστών χωρίς χαρτιά. Σύμφωνα με έκθεση του ΟΟΣΑ (2010) το 50% των μεταναστών – είτε είναι νόμιμοι είτε δεν έχουν χαρτιά εργάζονται κάτω από μη νόμιμες συνθήκες με αδήλωτη εργασία.

Όταν ένας επιχειρηματίας είναι διατεθειμένος να πληρώσει μεροκάματο σε κάποιο άτομο χωρίς να τον δηλώσει και να τον ασφαλίσει προκειμένου να του «κοστίσει» λιγότερο, είναι αυτονόητο ότι δημιουργείται μία αγορά εργασίας στην οποία μπορούν να κινηθούν άτομα που έχουν μπει ή παραμένουν χωρίς τα απαραίτητα έγγραφα στην Ελλάδα και να εξασφαλίσουν κάποιο σταθερό εισόδημα που να τους επιτρέπει να παραμείνουν στη χώρα σε καθεστώς μη νόμιμο. Και όταν η Επιθεώρηση Εργασίας δεν κάνει τους απαραίτητους ελέγχους σε επιχειρήσεις για να επιβεβαιώσει ότι οι εργαζόμενοι είναι νόμιμα δηλωμένοι, ή δεν επιβάλλει κυρώσεις και πρόστιμα στους εργοδότες που απασχολούν άτομα τα οποία δεν έχουν τα κατάλληλα έγγραφα διαμονής ή εργασίας στο προσωπικό τους, τότε η παραοικονομία και τα κίνητρα που ευνοούν την αύξηση της παράτυπης μετανάστευσης δεν έχουν κάποιον τρόπο να περιοριστούν. Με απλούς οικονομικούς όρους, για να υπάρχει ένα φαινόμενο όπως η παράτυπη μετανάστευση σημαίνει ότι υπάρχει ζήτηση για ιδιαίτερα φθινό εργατικό δυναμικό αφού «συμφέρει» τις μικρο-μεσαίες ή οικογενειακές επιχειρήσεις και τους αγρότες και μπορούν να κρατούν το κόστος παραγωγής σχετικά χαμηλό και να έχουν ένα μεγαλύτερο περιθώριο κέρδους.

Το κόστος αυτής της πραγματικότητας είναι μεγάλο. Δεν αφορά μόνο τις «χαμένες» εισφορές στα ασφαλιστικά ταμεία από την αδήλωτη εργασία αφού η σημασία για την κοινωνία είναι πολύ ευρύτερη. Σημαίνει ότι δεν υπάρχει κουλτούρα εργασιακής ασφάλειας και σεβασμός για τα εργατικά αλλά και τα βασικά ανθρώπινα δικαιώματα των εργαζομένων όποιοι και αν είναι αυτοί, είτε είναι αλλοδαποί είτε είναι γηγενείς. Κάτι τέτοιο, σε πιο δύσκολες περιόδους όπως αυτή που διανύουμε, δυσκολεύει τις συνθήκες εργασίας για όλους τους εργαζόμενους, όχι μόνο τους μετανάστες χωρίς χαρτιά.

Μετανάστες χωρίς χαρτιά υπάρχουν βέβαια σε όλες τις χώρες. Σε αυτό πάλι δεν αποτελεί εξαίρεση η Ελλάδα. Όλες οι χώρες του ευρωπαϊκού νότου αντιμετωπίζουν το ίδιο φαινόμενο και σε αντίστοιχα μεγέθη. Ακόμα και οι ΗΠΑ, κατεξοχήν χώρα υποδοχής μεταναστών με αρκετά καλά δομημένη μεταναστευτική πολιτική δεν έχει καταφέρει να αντιμετωπίσει την παράτυπη μετανάστευση με τρόπο αποτελεσματικό. Σύμφωνα με στοιχεία του Migration Policy Group οι ΗΠΑ έχουν περίπου 40 εκατομμύρια μετανάστες και περισσότερα από 12 εκατομμύρια μετανάστες χωρίς χαρτιά.

Οπότε, δεδομένου ότι η παράτυπη μετανάστευση είναι μία πραγματικότητα παντού, αυτό που χρειάζεται είναι να δούμε με ποιους τρόπους μπορούμε να την περιορίσουμε και να την

διαχειριστούμε καλύτερα. Επί δύο δεκαετίες η δημόσια συζήτηση έχει επικεντρωθεί βασικά στο ζήτημα της φύλαξης των συνόρων και της αδυναμίας του κράτους να διαχειριστεί τις παράνομες μεταναστευτικές εισροές αγγίζοντας μόνο τα τελευταία χρόνια κάποια μείζονος σημασίας ζητήματα όπως αυτά της ένταξης, της πολιτογράφησης και της δεύτερης γενιάς. Συζήτηση επί της ουσίας του τι είδους ενεργής μεταναστευτικής πολιτικής χρειαζόταν η Ελλάδα για τις άμεσες και μελλοντικές ανάγκες ανάπτυξης ώστε να προσελκύσει το ανθρώπινο δυναμικό που χρειαζόμαστε, με τις ειδικότητες και δεξιότητες που χρειαζόμαστε, στα μεγέθη και χρονικά περιθώρια που χρειαζόμαστε, έχει γίνει πολύ περιορισμένα. Εξίσου περιορισμένη είναι και η συζήτηση σχετικά με το πως μπορούμε να νομιμοποιήσουμε αυτούς που είναι ήδη εδώ και συμμετέχουν στην οικονομική ζωή της χώρας και να τους εντάξουμε επίσημα στην κοινωνία, στην οικονομία, στον πολιτισμό ακόμα και στην πολιτική ζωή του τόπου μας με θετικά και δημιουργικά αποτελέσματα και παράλληλα να αποτρέψουμε το είδος της μετανάστευσης που δεν θέλουμε.

Μύθος 3) Η οικονομική κρίση θα «λύσει» το πρόβλημα της μετανάστευσης αφού θα οδηγήσει τους μετανάστες στην μετανάστευση ξανά.

Το τελευταίο διάστημα παρατηρούμε συχνά δημοσιεύματα στα μέσα ενημέρωσης ότι αυξάνεται πολύ γρήγορα η ανεργία και μειώνεται η σταθερή απασχόληση στους μεταναστευτικούς πληθυσμούς της χώρας μας. Πράγματι,

- Η οικονομική κρίση πλήττει ιδιαίτερα τους άνδρες μετανάστες, οι οποίοι απασχολούνται σε κλάδους που έχουν «παγώσει», όπως αυτός της οικοδομής.
- Η οικονομική κρίση έχει επηρεάσει αρνητικά και τις μετανάστριες αφού πολλά νοικοκυριά έχουν μειώσει τα έξοδα φροντίδας του σπιτιού τους.
- Οι αμοιβές των μεταναστών άρχισαν να μειώνονται από το φθινόπωρο του 2009 σε ακόμα χαμηλότερα επίπεδα.
- Αυξάνονται οι μετανάστες που έχουν τώρα εκπέσει της νομιμότητας επειδή δεν συγκέντρωσαν τα απαραίτητα από τον νόμο έτη (Καθημερινή 22/8/2010).

Μαζί με την ανεργία και την μείωση του εισοδήματος (ενώ τα τρέχοντα έξοδα συνεχίζουν) έρχεται λοιπόν το δίλημμα αν θα παραμείνουν στην Ελλάδα προσπαθώντας να αναπροσαρμοστούν στην καινούργια οικονομική πραγματικότητα ή αν θα ξαναπάρουν το δρόμο της μετανάστευσης είτε επιστρέφοντας στις χώρες καταγωγής τους είτε προς άλλες χώρες.

Οι τάσεις προς το παρόν δείχνουν ότι ανάλογα με τις αντικειμενικές συνθήκες του κάθε μετανάστη οι επιλογές διαφοροποιούνται. Ενδεικτικά,

- Λόγω μικρής απόστασης, για τους μετανάστες Αλβανικής καταγωγής η επιστροφή στην πατρίδα είναι αρκετά εύκολη. Ολοένα και αυξάνεται ο αριθμός των μεταναστών που εργάζονται στις οικοδομές ή τον αγροτικό τομέα οι οποίοι επιστρέφουν στην Αλβανία προσωρινά με την πρόθεση να πηγαينوέρχονται για εποχικές (πχ για το μάζεμα των ελιών) ή για συγκεκριμένες δουλειές κάποιους μήνες το χρόνο αφού έχουν τα δίκτυα εργασίας τους μετά από τόσα χρόνια στην Ελλάδα με τα οποία μπορούν να μείνουν σε επαφή και από την Αλβανία.
- Βούλγαροι και Ρουμάνοι έχουν αρχίσει να σκέφτονται την επιστροφή στην πατρίδα τους ή την επιλογή της μετανάστευσης σε άλλα κράτη μέλη της Ε.Ε.
- Ενώ οι ασιάτες αναζητούν εργασιακές διόδους σε άλλες χώρες της ΕΕ.

Μπορεί περισσότερο από το 10% των μεταναστών να έχει ήδη μεταναστεύσει, όμως, υπάρχουν πολλοί που είτε δεν θέλουν είτε δεν μπορούν να φύγουν παρά την κρίση. Οι

μετανάστες που έχουν την οικογένειά τους εδώ και τα παιδιά τους πηγαίνουν σχολείο δεν θα φύγουν εύκολα από τον τόπο στον οποίο έχουν πλέον ριζώσει και έχουν φτιάξει τη ζωή τους. Παράλληλα, οι μετανάστες χωρίς χαρτιά δεν έχουν πραγματικά την επιλογή να φύγουν δημιουργώντας μια πραγματικότητα όπου υπάρχει σημαντικός αριθμός παράτυπων μεταναστών που είναι «εγκλωβισμένοι» στην χώρα αφού δεν έχουν τον τρόπο είτε να επιστρέψουν είτε να προχωρήσουν σε άλλο μεταναστευτικό προορισμό.

Και για τις δύο περιπτώσεις οι συνθήκες διαβίωσης και παραμονής δεν είναι καθησυχαστικές και σίγουρα η κρίση δεν πρόκειται να οδηγήσει σε «τακτοποίηση» των προκλήσεων που έχουν προκύψει από την μετανάστευση στην ελληνική οικονομία.

Με αυτές τις προοπτικές το πιθανότερο είναι να οδηγηθούμε σε ακόμη μεγαλύτερη εκμετάλλευση, σε περαιτέρω μειώσεις του μεροκάματου, σε περισσότερη αδήλωτη εργασία μεγαλώνοντας έτσι την ανασφάλεια και την αβεβαιότητα στην αγορά εργασίας, την παραοικονομία και την παράτυπη μετανάστευση αφού πολλοί περισσότεροι θα είναι αυτοί που θα πάψουν να μπορούν να συγκεντρώνουν τα απαραίτητα έτη και κατ'επέκταση να ανανεώνουν την άδεια διαμονής και εργασίας. Τέτοιες συνθήκες θα οδηγήσουν σταδιακά τους μετανάστες με οικογένεια στην μετανάστευση, αφήνοντας εδώ ένα αμιγώς ανδρικό δυναμικό μεταναστών (χωρίς οικογένειες και άρα χωρίς ιδιαίτερα έξοδα και υποχρεώσεις) το οποίο μπορεί να διαχειριστεί καλύτερα συνθήκες αβεβαιότητας, ανασφάλειας και ανασφάλιστης εργασίας. Μία τέτοια δημογραφική πραγματικότητα θα αυξήσει τις κοινωνικές ανισότητες, αφού περιορίζεται η ένταξη στην κοινωνία και η κοινωνική συνοχή ενώ οξύνεται η γκετοποίηση και ο αποκλεισμός μερίδας του πληθυσμού που κατοικεί εντός της επικράτειας της χώρας. Τα προβλήματα και οι προκλήσεις που τυχόν προκύψουν από μια τέτοια εξέλιξη σίγουρα δεν θα «λύσουν» το μεταναστευτικό στην Ελλάδα.

Η ελληνική οικονομία σήμερα είναι αναγκασμένη πλέον να υποβληθεί σε ριζικές αλλαγές και ανατροπές προκειμένου να βγει από την ύφεση. Για να κινηθεί ξανά προς θετικούς ρυθμούς ανάπτυξης, σταθερότητας, ασφάλειας και ευημερίας πρέπει να κινητοποιήσει και να βασιστεί σε όλο το ανθρώπινο δυναμικό που έχει στη διάθεσή της. Οι μετανάστες είναι μέρος αυτού του πολύτιμου κεφαλαίου και δυναμικού. Η συζήτηση η οποία τώρα πρέπει να κάνουμε είναι να δούμε πως και με ποιους μπορούμε να πετύχουμε την ανάκαμψη της ελληνικής οικονομίας.

Σύμφωνα με στοιχεία των Η.Ε. και της Παγκόσμιας Τράπεζας, περισσότερα από 215 εκατομμύρια άτομα ζουν σε άλλη χώρα από την χώρα καταγωγή τους. Με άλλα λόγια, πάνω από το 3% του παγκόσμιου πληθυσμού είναι μετανάστες. Σε μια παγκοσμιοποιημένη αγορά εργασίας το στοίχημα της κάθε χώρας είναι πώς θα προσελκύσει τους καταλληλότερους μετανάστες, το καταλληλότερο ανθρώπινο δυναμικό δηλαδή, ώστε να συμβάλλουν θετικά στην ανάπτυξη και την ανταγωνιστικότητά της. Για να το πετύχει αυτό, η Ελλάδα χρειαζόταν και συνεχίζει να χρειάζεται, μια ενεργητική μεταναστευτική πολιτική η οποία θα επιτρέψει και θα διευκολύνει την νόμιμη μετακίνηση και απασχόληση προκειμένου να καλύψει τις άμεσες και μελλοντικές ανάγκες ανάπτυξης προσελκύοντας το ανθρώπινο δυναμικό που χρειάζονται οι διάφοροι τομείς της τεχνολογίας, με τις ειδικότητες και δεξιότητες που χρειάζονται, στα μεγέθη και χρονικά περιθώρια που χρειαζόμαστε.

Πηγές

Sarris A. and S. Zografakis, (1999), "A computable general equilibrium assessment of the impact of illegal immigration on the Greek economy", *Journal of Population Economics*, no. 12, pp. 155-182.

Ζωγραφάκης Σ., Κόντης, Α., & Θ. Μητράκος, (2009), *Τα βήματα των μεταναστών στην ελληνική οικονομία*, Εκδόσεις Ι.ΜΕ.ΠΟ.

Τριανταφυλλίδου Α. & Ρ. Γρόπα (2009), *Η Μετανάστευση στην Ενωμένη Ευρώπη*, Εκδόσεις Κριτική: Αθήνα.

Τριανταφυλλίδου Α. & Θ. Μαρούκης (2010), *Η Μετανάστευση στην Ελλάδα του 21^{ου} Αιώνα*, Εκδόσεις Κριτική: Αθήνα.

Γρόπα Ρουμπίνη, 19-10-2011, ΕΛΙΑΜΕΠ

Δημοσιευμένο στο: <http://blogs.eliamep.gr/gropas/elliniki-ikonomia-ke-metanastefsi-mithi-ke-pragmatikotites/>